

ČESKÉ ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ V BODĚ OBRATU

Martin Tunka

Následující text, upravený a aktualizovaný pro účely publikace na stránkách tohoto časopisu, byl přednesen autorem v úvodním zahajovacím bloku XIV. kongresu AESOP „PLÁNOVÁNÍ V BODĚ OBRATU“ konaném v Brně ve dnech 18. až 23. července 2000.

Územní plánování má více než stoletou tradici. Tradičně řešilo a řeší otázky spojené se změnami využívání území, s tím, co se nyní také označuje jako územní rozvoj. Jedná se o významnou činnost veřejné správy, která má dalekosáhlé důsledky pro celou společnost. Lze říci, že územní plánování je silné společenské politikum a že vždy těsně souviselo s pojetím a uspořádáním veřejné správy.

Diskuse na téma „ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ V BODĚ OBRATU“ je v současné době velmi významná nejen z důvodů přípravy nového stavebního zákona. Probíhající reforma veřejné správy může významně ovlivnit možnosti spolupráce územních samospráv (obcí a krajů) a jejich spolupodílu na zajištění podmínek udržitelného rozvoje. Stejně tak je důležitá tato diskuse i s ohledem na úvahy jak lépe připravovat odborníky na činnost v oboru územního plánování.

Pro české územní plánování je bodem obratu posledních 10 let, ve kterých prošlo a stále ještě prochází významnými a zásadními změnami (*jejich stručný výčet je součástí textu autora, publikovaného v předchozím čísle časopisu*).

Při diskusi o bodu obratu územního

plánování, ve vztahu k přípravě nových odborníků, je možné nabídnout několik námětů:

- územní plánování je především hledáním, nalézáním a ověřováním souvislostí, důsledků změn v území, v čase i ve společnosti, že územní plánování je jejich předjímáním;
- toto dohledávání souvislostí je potřeba dělat společně se všemi, kterých se jednoznačně bude – ale kterých se i může – nějakým způsobem dotýkat a na které bude nebo může mít určitý vliv;
- znalost, očekávání ale i představa o rozsahu těchto souvislostí se neustále rozšiřuje díky novým technologiím, které umožňují rychle operovat s nebyvalými soubory dat a informací o území a umožňují dohledávat dříve pouze intuitivně tušené souvislosti.

Významné změny v technologiích, které má nyní k dispozici, vyžadují i přehodnocení podmínek účasti a spolupráce všech, kteří se na územní plánování podílejí. Jsou to:

- veřejná správa, představovaná volnou reprezentací území a její administrativou;

- odborníci - územní plánovači, jinými slovy (a jak jsme zvyklí u nás říkat) urbanisté/architekti;
- investoři změn v území, ať už z veřejných, ale čím dál více ze soukromých zdrojů;
- vlastníci dotčených nemovitostí a pozemků;
- uživatelé, obyvatelé území;
- aktivní, kteří se snaží a více méně mohou přizpůsobit území, prostředí svým potřebám a představám;
- pasivní, kteří jsou více méně nuceni přizpůsobovat se tomu jak je území měněno, aniž by měli možnost tyto změny ovlivňovat.

Co územní plánování charakterizuje, co je na něm asi nejtěžší, ale také i nejzajímavější, je pochopení rozdílných, často až protichůdných zájmů v území, je to hledání společného jazyka, dorozumění a vytváření podmínek pro společný dialog.

Vzhledem ke znalostem zákonitostí, které se v území projevují a ovlivňují jeho změny, je územním plánovačem přisuzována role zprostředkovatelů neustále probíhajícího dialogu o území a o jeho možnostech. Úloha institucí, které vychovávají a připravují územní plánovače pro

jejich praxi, je proto velmi náročná. Pro kvalifikované a kvalitní územní plánování je zapotřebí čím dál větší okruh znalostí z nejrůznějších oborů. Přinejmenším je nezbytná velmi dobrá orientace v těchto oborech, která umožňuje koordinovat práci specialistů.

Nezastupitelná a proto výsadní úloha koordinátora někdy může svádět územní plánovače k přeceňování vlastního významu, k velmi problematickému nadřazování vlastních představ, k pojmání územně plánovací dokumentace, na které se významně podílejí, jako „autorského díla“, jehož realizaci by měli ostatní sponzorovat a neznehodnocovat ji svými „neodbornými vstupy“. Přitom ale na schválenou územně plánovací dokumentaci lze pohlížet spíše jako na výstup, „záznam“ momentálního stavu trvalé a průběžné územně plánovací činnosti. Zaujetí vlastní vizí může někdy vést k tomu, že z reality a z vlastností území je vnímáno jen to, co vlastní představu potvrzuje. Ne všichni ale mají stejným způsobem nastaveny „filtry vnímání“.

Z uvedených hledisek je o to důležitější výuka a kultivace schopnosti územních plánovačů naslouchat, porozumět tomu, co ostatní partneři sdělují svým vlastním, pro územní plánovače laickým jazykem. Zásadní význam má umění doložit, zdůvodnit a vysvětlit partnerům co je v území k obecnému prospěchu, ne je k souhlasu s potřebnými změnami zmanipulovat.

Řada navrhovaných opatření v území, nezbytných a prosazovaných v zájmu obecného, širšího prospěchu, se může negativně projevit na jiných místech a jindy, než kde a kdy mohou přinášet žádaný užitek (viz například komunikace). Nelze vyloučit, že vytváření společného evropského prostoru, které si klade za cíl dostupnost služeb a zboží srovnatelné kvality, někdy může být vnímáno jako ohrožení rozlišnosti, jedinečnosti a přitažlivosti měst a regionů.

Nedostatek schopnosti odborníků naslouchat a porozumět tomu, co ostatní partneři sdělují, nedostatek schopnosti koordinovat často protichůdné názory a požadavky, se může projevit jako nesro-

zumitelnost územního plánování, jako odbornická výlučnost, vyvolávající krajní důsledky:

- nezájem partnerů, se kterými je třeba spolupracovat, projevující se snadným přisvědčením tomu co odborníci navrhnou, avšak bez vůle respektovat obsah schválené územně plánovací dokumentace;
- apriorní ostražitost partnerů a jejich odmítání jakýchkoliv návrhů odborníků územního plánování; negace a blokování mohou být – a jak dokazují případy posledních let často i jsou – velmi účinné.

Územní plánování v bodě obratu, jinými slovy obrat územního plánování, by se měl projevit nezbytně také v přípravě územních plánovačů, zahrnující i spolupracující profese, ale také pracovníky úřadů veřejné správy. Tato odborná příprava by neměla končit absolvováním potřebného studia. Je to vzdělávání na celý život.

*Ing. arch. Martin Tunka, CSc.
ředitel OÚP MMR*